

УДК 39:634(477.86)

Ярослав ТАРАС

ТРАДИЦІЙНЕ САДІВНИЦТВО ТА ВИНОГРАДАРСТВО НА ПОКУТТІ

Висвітлюється садівництво та виноградарство Покуття від давніх часів до сьогодення; даються чинники, які вплинули на його поширення; характеризуються окремі сади при фільварках, замках, резиденціях священників; з'ясовано місцеві назви дерев; розглядаються традиційні вірування і звичаї, які використовували для захисту дерев, та способи зберігання фруктів.

Ключові слова: Покуття, Городенківщина, Коломийщина, Товмаччина, Снятинщина, рільництво, садівництво, виноградарство.

© Я. ТАРАС, 2017

Садівництво на Покутті має давню історію. Про його існування свідчить топоніміка. Назва села Вишнівка (1532 р.) Городенківського району виникла від місця, де ростуть або росли вишеньки; Грушка (1424 р.) Тлумацького району, Грушів (1564—1566 рр.) Коломийського району — від назви дерева грушка; Виноград (1524 р.) Городенківського району, Виноград (1579 р.) Коломийського району — первісно від апелятива виноград — місце, де росте або ріс виноград [37, с. 40—41, 65, 361]. Про це також свідчать назви кутків у селах. У топоніміці Іллінців (1375 р.) Снятинського району збереглася назва Монастирський садочок [35, с. 86—87]. У містечку Чернелиця є передмістя Виноград [1, арк. 28(зв.)—29].

Первісно городництво та садівництво пов'язано з монастирями, замками-дворами, фільварками. В селі Залуччя на фільварку Збігнева Ярузельського «ріс великий сад, який починався від господарства Семена Кузенка до Михайла Чиборака й — аж до школи і церкви. Яблука реалізовували через торгівлю. Садівником був Іван Теодорович Оробець» [30, с. 38].

У панському маєтку в с. Чортовець «будинок поtopав у зелені, перед ним був великий сад, а з другого боку стародавній парк, в який В. Стефанік виходив на прогулянки, коли працював над написанням «Кленових листків» [18, с. 32].

За описом замку-двора в Рудниках від 15 січня 1766 р. навколо резиденції «красувався насаджений фруктовий сад» [31, с. 50]. В Чернелицькому замку простора площа, оточена фортифікаційними мурами, використовувалася під овочевий город (фруктовий сад. — Я. Т.) [28, с. 20]. Про наявність двірського саду в Чернелиці ми можемо дізнатися з поділу цього містечка у кінці XVIII ст. [1, арк. 28(зв.)—29].

Про велич садово-паркового мистецтва на Покутті свідчить двір Давида Абрагамовича в с. Тишківці. Він у 1873 р. «збудував чудовий будинок на 8 кімнат, критий гуцульською черепицею, оздоблений гарним гіпсовим візерунком. Розкішні сходи і 8 різьблених мармурових колон (збережені ще від покоїв Потоцького), які пізніше частково були перевезені в Олеський замок, надавали йому блиску і величі. Було засаджено гарний фруктовий сад, великий сосновий парк. Біля маєтку викопали великий став (сучасний третій). Навколо ставу насадили тополі, акації, берези, берест. Все це надавало двору мальовничості і затишку. Родючі Тишківські гун-

ти і казкове багатство двору Абрагамовичів славилися на всю Галичину» [16, с. 71].

Власник села Торговиці В. Абрагамович мав під садом і городніми культурами 8 га [22, с. 123]. Гарний сад був в Семенівці у пана Кашпарського¹. Згідно з Йосифінською Метрикою 1810 р. в с. Топорівцях в маєтку пана Станіслава Копаківського було два сади, один при фільварку — 340 сажнів, і за фільварком — 460 сажень [24, с. 176]. При монастирях на Покутті також були сади [33].

Про те, що сади були не тільки у панських маєтках, резиденціях священників, а й у селян, свідчить садовий податок, який існував у другій половині XVIII ст. Він «полягав у тому, що необхідно було віддати частину врожаю фруктів на користь двору, або оплатити податки від кожного дерева» [9, с. 231]. На користь чернелицького пана його піддані платили податки від кожного дерева: «1 злотий від грушки, 15 грошів від сливки, вишні і яблуні, 3 гроші від черешні і 1,5 гроша від дички» [1, арк. 92].

Важливим чинником, що вплинув на розвиток сільського господарства, і зокрема садівництва, було священство Покуття. У XVIII ст. майже при кожній резиденції священника був сад. Про це свідчить нотаріальний запис привілею для священників церкви Воздвиження Чесного Хреста в Городенці, в якому вказано, що дідич Микола Потоцький «за її парохами закріплює резиденцію здавна священнику з будівлями при ній, городом і садом» (10 квітня 1755 р.) [32, с. 50].

Сільські священники мали при церквах великі господарства, «старалися вести найкраще, не лише для власного доходу, але й для доброго прикладу селян, які часто більше шанували своїх парохів за те, що були добрими газдами» [14, с. 369]. У приході с. Грушка «був великий сад, з якого найбільшу користь мала сільська дітвора» [34, с. 902]. Про гарний сад при церкві в с. Саджавка ми маємо спогади його очевидців: «Положення церкви дуже гарне... Побіч сад і город з безліччю квітів, серед них просторе приходство» [11, с. 874].

Священники закладали «кружки «Сільський господар» та, повчаючи селян краще господарювати, збільшували свій престиж серед зрадикалізованих селян і наvertsали їх до Церкви» [14, с. 369]. У с. Іс-

пас зразковим агрономом був о. Андрухович, який давав поради селянам у землеробстві, садівництві та городництві [38, с. 640].

Необхідно зауважити, що сади були в містах і містечках, бо основна частина населення жила зі сільського господарства. «У середмісті й на околицях Коломиї вабили око сади, де росли різні сорти яблук, груш, слив, вишень» [23, с. 45].

Велике значення для розвитку домашніх промислів, садівництва, городництва мали виставки, зокрема у Городенці — рільничо-промислова (19 вересня 1869 р.) та виставка бджолярства, садівництва і шовківництва (26—28 серпня 1872 р.), у Коломиї — друга господарсько-промислова виставка 1880 р. Пропагували доцільність садівництва ярмарки в Коломиї, Городенці, Снятині, Заболотіві та Обертині.

Прикладом для наслідування доцільного садівництва «були сади німецьких колоністів, які в кінці XVIII ст. оточили свої веселі житла парканами, овочевими садами» [2, с. 6]. У XIX ст. у німецьких колоніях «поле і городина коло хат давала можливість гарно прожити» (с. Августів) [2, с. 6].

Незважаючи на те, що на Покутті пропагувалося садівництво, були певні несприятливі часи для його ведення. За австрійського панування плодових дерев коло хати висаджували небагато, бо за них треба було платити податок. «Яблунь майже не було. Біля кожної хати росли одна-дві дички груші на сушениці. Десь росло по одній вишні» [26, с. 269].

Важливе місце у піднесенні загальноосвітнього і культурного рівня галичан посідали громадські товариства «Просвіта», «Рідна школа», «Пласт», «Луг», «Січ». Поштовхом для розвитку сільського господарства, городництва та садівництва в Галичині і, зокрема, на Покутті було створення в 1899 р. товариства «Сільський господар» [14, с. 365], гуртки якого організовувались у селах. Їх появу на Покутті необхідно також пов'язувати з сільськогосподарською школою в Миловані під Товмачем, в якій був один із найкращих українських зразкових городів, де «розводили всі городні рослини» [3, с. 163]. «Коло господарської школи був садівничий заклад на 23 моргах, який давав щорічно понад 20 тисяч овочевих щеп. Роботу в тому закладі проводив дбайливо Ів. Фрончак, що мав довголітню практику в закордонних, німецьких, французьких і англійських садівничих закладах. Деревя для постачання зразків й

¹ Зап. 16.07.2016 р. від Родемнюка Миколи Дмитровича, 1915 р. н. в с. Семенівка Городенківського р-ну.

очок спроваджувано з Чехії» [29, с. 491—497]. За дослідженнями П. Петрика, «господарська школа зі садівничим закладом та шкільною овочевих дерев» не мала аналогів. У Галичині подібної школи не було, ні української, ні польської [29, с. 491]. Школа була закрита після Першої світової війни, відновила своє існування в 1922 році.

Філія «Сільського господаря» на Покутті організувала доставку щеп овочевих дерев і давала фахові поради на місці, де і як садити...» [29, с. 491].

Поширенню садівництва в міжвоєнний період сприяли шкільні педагоги. В с. Стрільче, «щоб молодь не робила шкоди по садах, директор школи спроваджував найкращі породи деревець і роздавав їх людям, щоб засвоїли собі садівництво. Крім того, ходив з учнями від хати до хати й за дозволом господарів вибивав у них на мурах напис: «Садім деревину» [15, с. 525].

Серед школярів і селян садівництво та пасічництво пропагував директор школи в с. Княздвір. Він запровадив у селі «змагання за кращі висліди у садівництві й пасічництві» [4, с. 659]. За час його керівництва були обсажені фруктовими деревами громадські дороги і цвинтар. Директор школи у с. Вовчківці «заклав при школі дослідну ділянку, взірцевий сад і пасіку» [36, с. 80]. На розвиток садівництва і городництва впливали й окремі селяни. У селі Великий Ключів городництвом та садівництвом займався у 1870—1880 рр. прадід Петра Васильчука (Романкового) [5, с. 186]. Він запровадив тут нові сорти культурних рослин, почав вирощувати полуницю. «Йому з Відня прислали насіння полуниць..., зернятка і щепи плодкових, а також різноманітних овочів. Він возив до Коломиї на продаж зі свого ґрунту в Похівці (Похівку. — Я. Т.) (на межі між Малим Ключевом і Печеніжином) цілі вози капусти. Сортові яблука, защеПЛені ним на дичках, поволі почали входити в побут селян» [5, с. 186].

У селі Прутівка в родині Попадюків був великий сад. «Дід Остафійчук Михайло Федорович (1895 р. н.) дуже щепив дерева. Перед Спасівкою носив яблука, груші людям»². У с. Глушків до Другої світової війни, крім панського промислового (збутового), були два сади — парохіальний і родини Могильницьких [19, с. 479]. При кожній селянській

² Зап. 20.07.2015 р. від Попадюк Ганни Михайлівни, 1956 р. н. в с. Прутівка Снятинського р-ну.

садибі були невеликі садки (10—25 дерев), в яких переважно росли яблуні, груші, сливи, черешні, вишні. Спеціально закладали черешневі сади.

Були села, які славилися своїми садами. В с. Семенівка добрі сади мали Юрко Гарасимчук та Михайло Чепур. Останній був зразковим садівником, «який вибирав, яке яблуко добре, садив його на грядці, очкував, щепив»³. Яблуневими садами славилися на Снятинщині села Стецева, Стецівка, Підвисока, Балинці, Бучачки [12, с. 29]. В селі Стецева біля кожної хати ріс сад. «Його плодам заздрили мешканці сусідніх населених пунктів, які теж жили у схожих геокліматичних умовах...» [8, с. 10—11].

У міжвоєнний період розповсюдженню садівництва на Покутті сприяв плодовий розсадник у с. Стецева, де вирощували передусім елітні саджанці яблунь та груш, які експортували «по всьому Старому континенту» [8, с. 10—11].

Сприяли садівництву сільські солтиси. В с. Серафимці солтис Теодор Романовський «був ініціатором заведення садів, він всі округи серед села засадив яблунями, казав селянам, якщо посадиш яблуню, від неї будеш мати користі більше»⁴. Були села на Покутті, «в яких сади були лише у багатих, у бідних їх не було. Діти не бачили яблук і грушок»⁵.

На загальний розвиток сільського господарства, в тому числі на садівництво, мала вплив національна кооперація у міжвоєнний період, яка «спряла підвищенню соціальної активності селян, стимулювала розвиток ринково-капіталістичних відносин, організувала різні повітові рільничі курси..., опікувалася впровадженням нових методів господарювання (підвищення родючості ґрунтів, застосування технічних досягнень, створення спеціалізованих господарств» [7, с. 385—386].

Садівництвом та городництвом займаються невеликі села з добрим ґрунтом обабіч р. Прут та ті, що розташовані на горбистій місцевості.

Села, розташовані в ярах, що виходять до Дністра, та на його берегах — Городниця, Незвисько, Лука, Раковець, Хмелева, Репужинці, Далешева,

³ Зап. 16.07.2016 р. від Родемнюка Миколи Дмитровича, 1915 р. н. в с. Семенівка Городенківського р-ну.

⁴ Зап. 12.07.2016 р. від Мальячук Марії Григорівни, 1928 р. н. в с. Серафимці Городенківського р-ну.

⁵ Зап. 14.07.2016 р. від Волинської Софії Іванівни, 1932 р. н. в с. Острівець Городенківського р-ну.

Калінки, Михальче — мали найкращі природні умови для розвитку садівництва. Ними вони почали користатися в першій половині ХХ ст., і особливо починаючи з 60-х років ХХ ст. Велика кількість садів надавала багатьом селам особливого колориту, мальовничого ландшафту, вони були їх окрасою. Коли в їжджаєш в село Жукотин, «на пагорбі сади, а між ними примістилися хати» [6, с. 629]. Переважно сади розташовувались на присадибних ділянках.

На Городенщині оселі «не є вельми скупчені, і тому тонуть у садах і перешивані городами» [21, с. 542]. «У Воронові багато садів, у яких рясніють вишні, черешні, груші, сливи, алича, яблуні, агрус, порічки, смородина, горіхи, обліпіха звичайна та інші плоди» [17, с. 13]. У с. Княже на поч. ХХ ст. у власних садибах вирощували яблука, груші, сливи, горіхи, вишні і черешні [20, с. 78].

У міжвоєнний період садівництво починає ставати галуззю зі своїми традиціями та можливостями. Під сади освоюються громадські толоки, поточини, цвинтарища, на них садять сортові яблуні.

На основі польових досліджень встановлено, що в садах Покуття росли такі фруктові дерева: яблуні (паперівка, йона, ранета, дуняки, кальвінка (кальвіль) тверда, велика, біла, солодка, кисла, зимова, літня; іванівка, спасівка, циганка, щепина); груші (дуля, спасівка, велика, дрібна, шарівка, варшавка, мушкателька (машкатулька), фунцівка, цукрівка, велика, дрібна, збанки, соротянка (соротянка), осіння, зимова); вишні (прості, морель (марелі), каравушня (каравушна)); сливи (довга, проста, жовта, велика, панська, косівські, бомбони, венгерка, угорка, пруні, колоздра, ренклюд (ренкльод)); черешні (біла, винна, мала (черемшина), біляк). У більшості випадків вживаються місцеві назви фруктових дерев, утворені від кольору, смаку, величини, часу вживання, досягання, зовнішньої форми, також є назви, запозичені з французької (кальвіль, ренклюд, ранет), румунської (пруні), італійської (агрус) мов.

Плекали покутяни у своїх садах також ягідні культури: малину, агрест (в селах мав назву космачки, верпина, веприна), порічки (пузички). Росли в покутських садах волоські горіхи, персик і морва (шовкковиця).

На Покутті особливе місце займали яблуневі сади, урожай яких був призначений на продаж. Згідно з Фр. К. Мрочком, покутські яблука «на львівському ринку дорівнюють тирольським» [27, с. 10].

За Польщі долею майбутнього урожаю піклувалися євреї-перекупники, які оцінювали і купували яблука «на корню».

Садівництво на Покутті зазнало втрат у повоєнний час, коли фруктові сади радянська влада обкладала податком, у багатьох селах господарі почали вирубувати дерева. Після зняття цих податків у середині 1950-х рр. садівництво почало відроджуватися. Яблука, груші, сливи з приватних садів покутян возили до Москви, Мурманська, Архангельська, Новгорода, Приуралля, Львова.

За свідченням респондентів, покутський газда продавав яблука у багатьох республіках Радянського Союзу (с. Великий Ключів). Продукція садівництва мала ринковий характер, який дозволяв покутянам виживати в часи радянської влади.

Садівництво на Покутті також розвивалося «під прапором радянської колгоспної системи», у п'ятдесяті роки в селі Стецева «мало не на півтора-стагектарних площах виріс великий сад із добірними, за тодішніми мірками, ренетами — всього близько сотні сортів селекції» [8, с. 10—11].

Сьогодні на Покутті садівництвом займаються дрібні агроформування з вузькою спеціалізацією. У с. Стецева це ТзОВ «Покуття-Фрукт» та агропідприємство «Сучасник» [8, с. 9—15]. Розвитку садівництва сприяють фестиваль «Покутське яблучко», агровиставки в Івано-Франківській області та садівники-ентузіасти.

Працював покутянин в саду цілий рік. До Великодня сади впорядковували. За дослідженнями М. Бажанського, «сад, це було місце, в якому господар працював у всіх порах року. З весною пересажував деревину, чистив кору, щепив новий рід овочу, в літі й восени збирав і віддавав овочі близьким, або і продавав, те, що йому залишалося. Навіть і в зимі виходив часто в сад, обв'язував перевеслом з сіна з соломою з Різдвяного дідуха дорогі дерева, які родили гарні, здорові овочі» [2, с. 193].

Фруктові дерева посідали чільне місце у комплексі традиційних вірувань і звичаїв. Наприклад, вірили, якщо перев'язати перевеслом дерево, воно буде добре родити. Відзначимо, що послуговувались не тільки перевеслом зі сіна і соломи з Різдвяного дідуха, а й «сіном, яке було на столі під обрусом і під столом і там, де стелять під дідом на Різдво. Цим перевеслом у деяких селах підв'язують дерева аж по

Йордані або на другий Святий вечір (Йордан, Ардан, Водохреща, Богоявлення, Голодна Кутя). В інших селах Покуття перевесла роблять зі снопа-дідуха, який «стоїть аж до Йордану і тільки по Йордані його виносять, зробивши з нього перевесла і підв'язують ними дерева» [13, с. 882—883]. Така дія оберігала дерева від шкідників, за М. Бажанським — від морозів [2, с. 193]. За Фр. К. Мрочком «тільки декотрі господарі обвивають по вечері пні дерев соломою» [27, с. 39]. Для того, щоб дерево добре родило, на Святий Вечір господар йде до дерева, «замахується сокирою, наче б хотів його зрубати. Повторює це тричі і за кожним разом питає: «Будеш родити?». Неподалік хтось стоїть і відповідає від імені дерева: «Буду, коли не зрубаєте». Тоді господар обв'язує деревину соломою» [27, с. 39].

У садівництві на Покутті існували народні прикмети. Якщо на Никона, 5 квітня, заgrimить — буде тепле літо і великий урожай на горіхи. Після освячення яблук, груш, слив на свято Преображення Господнього (19 серпня) покутьська родина у с. Торговиця сідала за стіл і «розговлялася: їли яблука з медом і запивали виноградним або яблуневим вином — щоб садовина родила» [22, с. 294].

В особливій пошані у покутян були довгі сливи (венгерки). «В осени багатші садівники вкопували в землю мідяний котел, під ним палили вогонь і смажили довгі сливи на киселицю — повила (повидла). Як киселиця згусне, вкладали до діжі, й це була їжа в зимі для всієї родини і сусідів також» [22, с. 194].

Сьогодні асортимент фруктових дерев у селах Покуття збільшився. «У с. Воронів багато садів, у яких рясніють вишні, черешні, груші, сливи, алича, яблуні, агрус, порічки, смородина, горіхи, обліпіха звичайна...» [17, с. 13].

Яблуко було улюбленим фруктом у домашній кухні покутян. Пиріг з яблук пекли на капустяному листку, на нього терпеливо чекала вся родина і сусіди. Із слив робили горілку сливовицю.

Мешканцями покутьського саду були синички, які живляться комахами. «Царем над всіми був колючий їжак. З ним пов'язано багато забобонів. Його не вільно було вбивати, і господар, до саду якого їжак загостив, чувся щасливим» [17, с. 195].

Сад засівали найчастіше люцерною, яку скошували перед дозріванням фруктів. Дехто засівав свій сад конюшиною або звичайною травою.

Груші, яблука зберігали у «потайниках» [17, с. 193] (півницях. — Я. Т.) або їх прикопували.

Яблука, груші, сливи також сушили — в печі після того, як витягли хліб.

Зі садом на Покутті пов'язано багато народних пісень: «Ой у вишневому садочку», «У саду з винограду», «По садочку ходжу»; ліричні пісні «В саду розпроцалась пара», «Ой у саду біла ружа», «Ой під у садочок»; сирітські і наймитські пісні: «Садочком йшла» [25, с. 50, 116, 124, 126, 142, 154, 162, 188]. Жартівливих пісень, які пов'язані зі садом, співали, коли подавали весільні страви:

*«Від саду до саду капусту садила
Чому мене той не взяв, що-м вірно любила?
Але взяв мене той, що-м з роду не знала,
Це за той перебір, що-м перебирала»* [25, с. 42].

Були на Покутті гаївки аграрного мотиву. В с. Іванівці виконували гаївку «Грушка» [10, с. 199].

Висока температура повітря у літній період вдень і вночі сприяла вирощуванню винограду на Городенківщині, Снятинщині. Почали вирощувати виноград на Покутті в XVI столітті. «Перший виноградник у Снятині посадив вірменин на прізвище Захар'яевич» [12, с. 29]. Цей виноградник знаходився на всьому узбіччю Підзамча [2, с. 91]. Після нього почали культивувати виноград власники, які мали ґрунт до півдня. Виноградну лозу на зиму прикопували. Культивували угорські, волоські виноградні лози. У XIX — на поч. XX ст. висаджували на городах, тепер він росте на подвір'ї біля будинків у Снятинському, Городенківському, Коломийському, Тлумецькому районах.

Висновки. Сади на Покутті відомі з княжих часів, їх закладали при замках-дворах, фільварках, монастирях. Наприкінці XVIII — на початку XIX ст. дідиці при своїх садибах заклали багато садів, які стали підвалинами розповсюдження садівництва на Покутті. Сади в селянських садибах з'являються у другій половині XIX — на початку XX століття.

Садівництво мало вибіркового характеру, було не обов'язковою галуззю селянського господарства. Така ситуація склалася тому, що селянська родина вважала споживання фруктів надмірною розкішшю. Садівництво в XIX ст. є другорядним заняттям, що не приносить високих доходів. У міжвоєнний період садівництво на Покутті вже мало ринковий характер зі своїми традиціями та можливостями, за-

знало втрат після Другої світової війни, почало від-
роджуватися в середині 1950-х років.

Особливе місце займали яблуневі сади. Покутські
яблука мали збут у довоєнній Польщі та в радян-
ський час.

Розповсюдженню садівництва, підвищенню його
рівня на Покутті сприяли директори шкіл, сільські
священники, які у приходах мали сади, німецькі ко-
лоністи, сільськогосподарська школа в Миловані,
громадські товариства «Просвіта», «Рідна школа»,
«Пласт», «Луг», «Січ», «Сільський господар» та
окремі сільські ентузіасти. Садівництво на Покутті
в умовах тоталітарного режиму було приречене на
низький рівень розвитку.

Садівництво Покуття виробило свої народні зна-
ння щодо доброго врожаю, захисту дерев від хво-
роб, шкідників і морозів.

Встановлено, що народні знання щодо ведення са-
дівництва накопичувались, від початку були прив'я-
зані до християнських свят (Різдва, Великодня), бу-
дувалися на екологічних основах (мати в саду сини-
чок, їжака, відповідну трав'яну підстилку).

Сьогодні садівництво на Покутті є як на приса-
дбних ділянках, так і в приватних дрібних агрофір-
мах, починає перетворюватися у високодохідну га-
лузь селянського господарства. Цьому сприяють
фестивалі «Покутське яблуко», агровиставки.

1. ЦДІА України у Львові. — Ф. 134. — Оп. 2. —
Спр. 860.
2. *Бажанський М.* Краса Снятинщини: ріки, потоки,
ліси, луки, сади, міста і села та висока матеріальна і
духовна культура їхніх жителів: Гаслова енциклопе-
дія / М. Бажанський. — Дітройт, 1982. — 272 с.
3. *Бажанський М.* Творчий динамізм патріотизму моїх
земляків. Від перших проявів організованих суспільних
гуртків, церковних братств, ремісничих цехів — аж до
«Січей», «Соколів», «Просвіт», «Рідних шкіл» та бой-
ових формацій і політичних партій: Гаслова енциклопедія /
М. Бажанський. — Дітройт, 1983. — 256 с.
4. *Бакай С.* Моє рідне село Княждвір / С. Бакай //
Коломия й Коломийщина. — Філадельфія, 1988. —
С. 645—660.
5. *Васильчук М.* Трохи про Великий Ключів / Микола
Васильчук // Ямгорів. — 2013. — Ч. 22—23. —
С. 184—190.
6. *Васний В.* Село Жукотин / В. Васний // Коломия й
Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє
минуле. — Філадельфія, 1988.
7. *Виздрік В.* Галицьке село: соціально-економічне жит-
тя та суспільно-політичні процеси (1919—1939) /

- Віталій Виздрік. — Львів : Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015.
8. *Вовк Т.* Цілющі сади «Покуття-фрукт» / Тетяна
Вовк, Іван Крайній // Снятин. — 2013. — № 7. —
С. 9—15.
 9. *Гошинський А.* Повинності мешканців Чернелиці в
другій половині XVIII століття / Артур Гошинсь-
кий // Ямгорів. — 2015. — Ч. 26.
 10. *Грабовецький В.* Іванівці. Літопис села над Прутом /
В. Грабовецький. — Івано-Франківськ : Нова Зоря,
2011.
 11. *Зубаль Я.* Саджавка / Ярослав Зубаль // Альманах
Станиславівської землі: Збірник матеріалів до історії
Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; То-
ронто ; Мюнхен, 1975.
 12. *Кіреєва Р.* Етнографія Снятищини. Дослідники на-
родного побуту і культури / Руслана Кіреєва // Сня-
тин. — 2014. — № 10. — С. 27—33.
 13. *Колодницький О.* Народний побут, звичаї і фольклор
Товмаччини / Осип Колодницький // Альманах
Станиславівської землі: Збірник матеріалів до історії
Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; То-
ронто ; Мюнхен, 1975. — С. 876—888.
 14. Коломия й Коломийщина: Збірник споминів і статей
про недавнє минуле. Історико-краєзнавче видання /
ред., упоряд. Б. Романенчук. — Філадельфія : Ви-
дання Комітету Коломиян, 1988. — 959 с.
 15. *Комаринська Д.* Стрільче / Дарія Комаринська //
Городенщина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-
Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978.
 16. *Купчинський Б.* Історія Тишківців / Богдан Куп-
чинський. — Коломия : Вік, 1994. — 256 с.
 17. *Левкун Я.* Село лелек та золотавих пшениць / Яро-
слав Левкун. — Снятин : Прут Принт, 2003. — 64 с.
 18. *Левкун Я.* Славне покутське село Чортовець / Я. Лев-
кун // Я. Левкун. Матеріали до історії села. — Сня-
тин : Прут Принт, 2007. — 56 с.
 19. *Макогон І.* Глушків / Іван Макогон // Городенщина.
Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Торон-
то ; Вінніпег, 1978. — С. 478—483.
 20. *Мамчак М.* Княже понад Черемошем. Історичний нарис /
Мирослав Мамчак. — Снятин : Прут Принт, 2011.
 21. *Марунчак М.* Відпустове село Далешева / Михайло
Марунчак // Городенщина. Історично-мемуарний збір-
ник. — Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. —
С. 538—544.
 22. *Марчук В.В.* Торговиця. Сторінки історії / В.В. Мар-
чук, Г.І. Марчук, Н.В. Марчук. — Івано-Франківськ :
ЛІК, 2010. — 320 с.
 23. *Монолатій І.* Цісарська Коломия 1772—1918 / Іван
Монолатій. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010.
 24. *Мохорук Д.* Село моє Топорівці / Дмитро Мохо-
рук. — Снятин : Прут Принт, 2004. — 250 с.
 25. *Мохорук Д.* Село моє Топорівці / Дмитро Мохо-
рук. — Косів : Писаний Камінь, 2008. — Т. 5. Мої
співочі Топорівці

26. *Мохорук Д.* Село моє Топорівці / Дмитро Мохорук. — Косів : Писаний камінь, 2008. — Т. 6. Етнографічний образ села. — 388 с.
27. *Мрочко Фр. К.* Снятинщина. Причинки до крайової етнографії / Фр. Ксавери Мрочко. — Дітройт, 1977. — Ч. 1. — 129 с.
28. *Никифорук В.* Старожитності Городенківщини (у фактах, легендах, домислах) / Володимир Никифорук, Роман Смеречанський. — Снятин : Над Прутом, 1995.
29. *Петрик П.* Миловане і його школа / Петро Петрик // Альманах Станиславівської землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. — С. 491—497.
30. *Романюк Я.* Залуччя над Черемошем / Ярослав Романюк, Любомир Романюк. — Снятин : Прут Принт, 2012. — 232 с.
31. *Сіреджук П.* Нововиявлені документи з історії замків Снятинщини / Петро Сіреджук // Снятин. — 2014. — № 8. — С. 47—52.
32. *Смеречанський Р.* Віків минулих твердь. Городенківщина в старих документах і світлинах / Роман Смеречанський, Олександр Каглян, Іван Миронюк та ін. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014.
33. *Тарас В.* Монастирські сади Галичини (X — середина XIX ст.) / Вікторія Тарас. — Львів : ІН НАНУ, 2006. — 276 с.
34. *Тимчук М.* Грушка / Микола Тимчук // Альманах Станиславівської землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. — С. 899—908.
35. *Харитон В.* Населені пункти Снятинщини / Василь Харитон. — Снятин : Прут Принт, 2012.
36. *Харитон В.* Покутяни. Літературно-документальний диптих : у 2-х частинах / Василь Харитон. — Снятин : Прут Принт, 2010. — 272 с.
37. *Худаш М.* Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (від апелятивних утворень) / Михайло Худаш. — Львів, 2006. — 208 с.
38. *Шинкарук М.* Село Іспас / Михайло Шинкарук // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988.

Yaroslav Taras

TRADITIONAL GARDENING AND WINEGROWING AT POKUTTIA

The traditional gardening and winegrowing of Pokuttia from ancient times until nowadays are highlighted; factors, which had influence on its spreading are presented; separate gardens about manners, castles, priest residences, are characterized; local denominations of trees are determined; traditional beliefs and customs, which were used for trees protection and ways of fruits preservation are under consideration.

Keywords: Pokuttia, Horodenkivshchyna, Kolomyishchyna, Tovmachchyna, Sniatynshchyna, agriculture, gardening, winegrowing.

Ярослав Тарас

ТРАДИЦИОННОЕ САДОВОДСТВО И ВИНОГРАДАРСТВО НА ПОКУТТИ

Освещается садоводство и виноделие Покуття от древних времен и до наших дней; определяются факторы, которые повлияли на его распространение; характеризуются отдельные сады при фольварках, замках, резиденциях священников; установлены местные названия деревьев; рассматриваются традиционные верования и обычаи, которые использовались для защиты деревьев и способы сбережения фруктов.

Ключевые слова: Покутье, Городенковщина, Коломыйщина, Товмачщина, Снятинщина, земледелие, садоводство, виноградарство.